

6. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічна технологія /І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Харків: Основа, 1995. – 105с.
7. Савченко О. Я. Дидактика поч. шк.: Підруч. для студ. пед. факультетів /О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 2002. – 368с.
8. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. Пособие для вузов /Д. В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 437с.

*А. А. Титаренко,
викладач,*

Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У даній статті викладено суть, особливості та основи формування іншомовної комунікативної компетенції студентів майбутніх вчителів початкової школи у процесі вивчення англійської мови у вищому навчальному закладі.

В статтє рассматривается суть, особенности, основы формирования иностранной коммуникативной компетенции студентов будущих учителей начальной школы в процессе изучения английского языка в высшем учебном заведении.

Forming of primary class future teachers' foreign communicative competence in the process of learning English in the higher educational establishment is considered in this article.

Актуальність. Навчання іноземній мові у початковій школі покликано закласти основи комунікативної компетенції майбутнього фахівця, що формує його здатність здійснювати спілкування іноземною мовою у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацювання теоретико-методичних надбань останніх років у галузі підготовки вчителя початкових класів свідчить про значні зміни в поглядах як на структуру його професійно педагогічної діяльності, так і на вимоги щодо особистості майбутнього вчителя (В. О. Вихрущ, С. М. Дубяга, А. М. Коломієць, Н. В. Котух, С. А. Литвиненко, О. Я. Савченко, Г. С. Тарасенко, Л. О. Хомич, Л. Л. Хоружа, І. М. Шапошнікова, О. Л. Шквар та ін.) Особливий інтерес для нашого дослідження становлять роботи тих авторів, які вивчають проблеми професійної підготовки вчителя початкової школи з правом викладання іноземної мови. Упродовж останніх років в Україні та за її межами з'явилися дослідження в яких розкриваються різні аспекти цієї проблеми такі як професійна підготовка майбутніх вчителів англійської мови у початкових класах (Т. В. Бабенко, І. Н. Верещагіна, Г. В. Рогова, С. В. Роман) методи інтенсивного навчання іноземних мов (Н. К. Складенко).

У проєкті Державного стандарту та в загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти зазначено, що вся система шкільної іншомовної освіти має формувати в учнів уміння і навички іншомовного спілкування, що сприятиме інтеграції українського суспільства до світової спільності. Це завдання можуть виконати лише професійно підготовлені вчителі, які навчалися у ВНЗ за новітніми освітніми технологіями відповідно до сучасних тенденцій розвитку шкільної іншомовної освіти. Проте аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок, що незважаючи на значну кількість досліджень з проблеми вузівської підготовки майбутнього вчителя початкових класів, формування його комунікативної компетенції з іноземної мови ще потребує окремої уваги.

Проблемою формування комунікативної компетенції займалися такі науковці та дослідники як: Д. Хаймз, Д. Вілкінз, Р. Кліфорд, Т. Вольфовська, О. Петрашук, М. Вятютнев.

Метою статті є розкриття суті, структури, особливостей формування комунікативної компетенції майбутніх вчителів початкових класів у процесі вивчення іноземної мови.

Пошук шляхів формування та підвищення іншомовної комунікативної компетенції майбутніх вчителів початкових класів є одним із головних завдань викладання англійської мови. Ідея про те як найкраще навчати слухачів вищих навчальних закладів (ВНЗ) другій іноземній мові змінилась за останні роки та зазнала впливу наукових досягнень про те як вивчати іноземну мову. Сьогодні найбільш прийнятною навчальною структурою в освіті студентів ВНЗ, які вивчать іноземну мову як другу, є навчання спілкуванню іноземною мовою. Ціль навчання спілкуванню іноземною мовою – підвищення комунікативної компетенції.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковий обіг поняття комунікативної компетенції увійшло завдяки американському лінгвісту Д. Хаймзу [9]. З 70-х років розпочалися інтенсивні дослідження проблеми комунікативної компетенції як результат осмислення соціальної функції мови й комунікативного спрямування мовленнєвої діяльності людини. У науковій психолінгвістичній та методичній літературі існують різні підходи до визначення комунікативної компетенції. Зупинимось на них детальніше. Комунікативна компетенція тлумачилась як уміння застосовувати мову, мовні знання в різних соціально детермінованих ситуаціях [3]. Так, М. Халідей розглядав комунікативну компетенцію як функціональну основу використання мови, тобто у відповідності до певних функцій.

Досліджуючи проблему навчання дітей іноземної мови, він описав сім основних функцій комунікативної компетенції: інструментальну, регулятивну, нтерактивну, персональну, евристичну, репрезентативну та функцію уяви [6]. М. Фіноккіаро тлумачить комунікативну компетенцію як здатність людини розуміти та відтворювати іноземну мову не тільки вірно, а й відповідно до соціолінгвістичної ситуації реального життя [5]. У сучасних

дослідженнях пропонується різне тлумачення поняття комунікативної компетенції: в одних – це рівень сформованості міжособистісного досвіду, необхідного індивіду, щоб у межах власних здібностей та соціального статусу успішно функціонувати у певному суспільстві (Т. О. Вольфовська); в інших – це спроможність людини здійснювати спілкування як складну багатокomпонентну динамічну цілісну мовленнєву діяльність, на характер якої можуть впливати різноманітні фактори (О. П. Петрашук); або як здатність координувати взаємодію окремих її компонентів задля забезпечення ефективності комунікації (В. М. Топалова) [5].

Аналіз вище наведених і багатьох інших визначень комунікативної компетенції дозволив нам сформулювати власне розуміння цього поняття стосовно володіння іноземною мовою. Ми визначаємо комунікативну компетенцію як рівень сформованості розуміння соціальних контекстів у яких вживається мова, застосування правил граматики, та вживання стратегії, які б запобігали погіршенню спілкування. Проблема комунікативної компетенції розглядається за допомогою комунікативного підходу до вивчення мови.

К. Джонсон – британський методист, зазначив, що є два комунікативних підходи до вивчення іноземної мови:

- 1) досконала організація навчальної програми;
- 2) методологія.

Точніше кажучи, перший підхід визначає, що саме вивчати за комунікативним принципом, а другий підхід показує, як і за допомогою яких прийомів та методів зробити навчання мови більш доступним. Зупинимось детальніше на другому комунікативному підході. В процесі підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності вчителя іноземної мови в початковій школі найефективнішими є такі навчальні прийоми, в яких активну участь у процесі навчання беруть самі студенти. До активних навчальних прийомів професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови для початкової школи належать прийоми, в яких зміст професійної підготовки закладений у вигляді імітативної моделі професійної діяльності вчителя іноземної мови в початковій школі, чим і зумовлюються специфічні способи взаємодії викладача і студента.

Комунікативний підхід є орієнтованим на вивчення мови через спілкування. Використання мови у реальній комунікативній ситуації породило в рамках комунікативного підходу деякі тенденції, релевантні для викладання іноземної мови:

- 1) комунікативна спрямованість усіх видів навчання;
- 2) головним у процесі навчання є не викладач, а студент («*learner-centred approach*»);
- 3) зацікавлення студентів процесом навчання відповідно до їхніх інтересів, здібностей і потреб («*the whole person approach*»);

4) навчально-методичні матеріали подаються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом;

5) основними видами роботи студентів є:

а) парна робота (діалог);

б) групова робота (полілог);

Комунікативна організація передбачає три основні умови:

1. Спрямованість навчання студента не на здобуття мовних знань, а на вироблення навичок (граматичних, лексичних, фонетичних, мовленнєвих умінь), що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час спілкування, реалізацію мови в актах комунікації [Б. Тарнопольський. – С. 52].

2. Друга умова, пов'язана з реалізацією принципу комунікативної організації, передбачає комунікативний характер вправ, що використовуються в навчальному процесі для вироблення навичок і мовленнєвих умінь. (Принцип ситуативного мовленнєвого спілкування) [Б. Тарнопольський. – С. 53].

О. Б. Тарнопольський зазначає, що найдоречніше застосовувати вправи різних рівнів, а найкраще – вправи найвищого рівня, призначені для засвоєння мовного матеріалу і розвитку мовленнєвих умінь в реальній комунікативній ситуації, а також таких, що відповідають меті навчання – розвитку комунікативної компетенції.

3. Формування у студентів спонукально-мотиваційної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні. Для цього потрібна висока позитивна мотивація:

а) без мотивації мовленнєва діяльність взагалі не може розпочатися;

б) сама ефективність мовленнєвої діяльності зростає, коли є високою позитивна мотивація.

Отже, щоб забезпечити комунікативний характер навчальної діяльності, необхідно організувати її з урахуванням особистостей тих, хто навчається; зробити їх особистісно-значущими («*learner-centred approach*»);

Іншими словами, потрібно взяти до уваги їхню «особистісну індивідуалізацію» (добір матеріалів і завдань з чітким урахуванням особистості кожного студента).

Навчальні матеріали підбираються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом. Тобто граматичний і лексичний матеріали відповідають темі і ситуації або функції (чого потрібно навчити студента – навичок спілкування, слухання, читання чи написання іноземною мовою. Залежно від цього розробляється навчальна програма, яка, за П. А. Вілкінсом – британським дослідником, – може бути трьох типів: 1) граматична; 2) ситуативна; 3) понятійна (або семантична):

1. Граматична навчальна програма основний акцент робить на вивченні граматики.

2. Ситуативна навчальна програма основну увагу приділяє використанню мови в конкретній реальній ситуації.

3. Понятійна навчальна програма ґрунтується на змісті можливих засобів, які потрібно вживати у певних ситуаціях. Тому ця навчальна програма є синтезом двох попередніх і тому є найбільш доцільною. Ця програма акцентує увагу на вивченні комунікативної компетенції. У кожній навчальній програмі розрізняють різні види роботи зі студентами, серед яких є два основних:

- а) діалог (парна робота);
- б) полілог (групова робота).

Комунікативний підхід до викладання іноземної мови часто стає об'єктом критики через те, що він спонукає студентів робити помилки, особливо граматичні. Причина цих помилок є двозначною. По-перше, це те, що студента вчив викладач, який вірить, що випадкові помилки граматики чи вимови не мають ніякого значення.

По-друге, – студент може бути залученим у мовленнєву ситуацію, до якої він не був підготовленим, і, намагаючись реалізувати її, робить помилки.

У процесі вивчення іноземної мови дуже ефективним є використання комунікативних завдань. Наприклад дослідник-методист Джеремі Хармер вважає, що основними видами роботи зі студентами є:

- 1) парна чи групова робота;
- 2) спілкування під контролем на початковому етапі;
- 3) читання вголос;
- 4) рольові ігри;
- 5) використання магнітофона.

У той час, як Джон Хайкрафт виділяє такі види діяльності:

I. Парну і групову.

II. Діалоги.

III. Пов'язані між собою розповіді (chain stories).

IV. (Mime stories). Імітаційні розповіді.

V. Розповідання анекдотів.

VI. Розмова.

VII. Лекції – спілкування (talk-lectures).

VIII. Імпровізації, рольові ігри (role-plays).

A. Мелей, методист-дослідник з Великобританії, виділяє такі типи ігор:

- а) що ґрунтуються на спостереженні (і пам'яті). You are a witness;
- б) що ґрунтуються на інтерпретації (і вгадуванні). Blurred focus, Back writing;
- в) що базуються на індивідуальній чи груповій співпраці. The Name Circle;
- г) настільні ігри. Monopoly, Diplomacy;
- д) ігри з картками. Tarot;

Висновки. Проаналізувавши сучасну вітчизняну та зарубіжну психологічну педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що проблемі розвитку комунікативних умінь та формуванню комунікативної компетенції надається значна увага. Отже формування комунікативної іншомовної компетенції майбутніх вчителів початкових класів на заняттях англійської мови у вищих навчальних закладах є складним процесом і залежить від особливостей спрямованості навчального процесу. Слід також зазначити, що іншомовне спілкування має бути чітко організованим і являти собою модель реального спілкування. Навчання необхідно проводити з використанням певних тренувальних вправ найвищого рівня, щоб розвинути комунікативні навички у студентів у понятійній навчальній програмі синтезу граматичної і ситуативної навчальних програм, що є найбільш доречною для організації навчальної діяльності у ВНЗ, оскільки акцентує основну увагу на комунікативній компетенції у вивченні іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Бігич О. Б. Зміст професійної освіти вчителя іншомовної культури // Іноземна філологія на межі тисячоліть: вісник харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Константа, 2000. – Вип. 471. – С. 30-34.
2. Бігич О. Б. Методична підготовка вчителя іноземної мови в системі професіоналізації процесу навчання іноземних мов: Вісник Київського державного лінгвістичного університету: Серія педагогіка та психологія. – Вип. 3. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – С. 179-183.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Гарнопольський Б. Методика викладення англійської мови. – К.: Вища шк., 1993. – 167 с.
5. Топалова В. М. Формирование социокультурной компетенции студентов технического вуза (на материале английского языка): Дис... канд. пед. наук. – К., 1998. – 168 с.
6. Halliday M. A. K., McIntosh A., Strevens P. The users and use of language. Readings in the sociology of language / Edited by J. Fishman. – The Hague: Mouton, 1970. – P. 136-169.
7. Harmer J., Wesley A. How to teach English. – Longman Group, 1991. – 198 p.
8. Haycraft J. On introduction to English language teaching. – Longman Group, 1998. – 140 p.
9. Hymes D. H. On communicative competence. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1971. – 213 p.

**В. В. Коткова,
здобувач,**

Херсонський державний університет

ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті описано шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-направленій підготовці майбутніх вчителів початкових класів як тенденція розвитку освіти в умовах інформатизації та комп'ютеризації.